

LEKSAKSFÖRETAGEN HAR AGERAT EFTER KRITIKEN

BRANSCHEN BÄTTRE MEN MÅNGA PROBLEM KVARSTÅR

FAIR TRADE CENTER

SWED
WATCH

Innehåll

Introduktion	3
Bakgrund	3
Lägesrapport 2011	4
Metodik.....	4
Förbättrande åtgärder till följd av Swedwatchs kritik.....	4
Återstående problem	4
Vad har företagen vidtagit för åtgärder?	6
Förändrade inköpsvillkor	6
Kravet på demokratiskt valda arbetarrepresentanter på fabriksnivå	6
Ökad information till fabriksanställda.....	7
Införande av levnadslön.....	7
Inkluderande av ILO:s kärnkonventioner	8
Utökad information till konsumenterna.....	8
Offentlig upphandling; Lekolar och ABA-Skol.....	9

Författare: Kristina Areskog-Bjurling.
Ansvarig utgivare: Viveka Risberg.

Denna publikation är finansierad av Sida som dock ej tar ställning till innehållet. Publicerad i april 2011.

Introduktion

I december 2009 publicerade Swedwatch rapporten *Reviewing Santa's workshop* i samarbete med Fair Trade Center och Sveriges Konsumenter. Då var ett av de viktigaste kraven att leksaksbranschen ska se till att de anställda i fabriker i Kina känner till sina rättigheter och har möjlighet att klaga om dessa kränks.

2011 års uppföljning har gjorts genom ett rundabordssamtal då företagen fått redogöra för hur de arbetat med de rekommendationer som framfördes 2009. Även leksaksbranschens organisation ICTI CARE och den Hongkongbaserade organisationen SACOM deltog i samtalet, som ägde rum på Swedwatches initiativ i Stockholm i februari 2011.

Samtalet visade att företagen har hörsammat kritiken och vidtagit åtgärder. Samtidigt kommer nya besvärande rapporter från SACOM som visar att ICTI:s kontroller inte håller måttet och att arbetsvillkoren ofta är fortsatt oacceptabla i de fabriker som tillverkar våra leksaker.¹

De företag som deltog i rundabordssamtalet, och som berördes i rapporten 2009, var ABA-Skol, Brio, Lekolar, ICA, Top-Toy och Åhléns.

Swedwatches rekommendationer till leksaksföretagen i rapporten 2009 gällde:

- **Förändrade inköpsvillkor och kapacitetshöjande åtgärder**
- **Demokratiskt valda arbetarrepresentanter på fabriksnivå**
- **Ökad information och utbildningar till fabriksanställda**
- **Införande av levnadslön**
- **Inkluderande av samtliga ILO:s kärnkonventioner i uppförandekoderna**
- **Utökad information till konsumenterna**

Den här uppföljningen visar att branschen har gjort verkliga framsteg på flera punkter sedan 2009. Däremot är arbetsdagarna fortfarande långa, lönerna låga och konsumentinformationen otillräcklig, om än något bättre än för två år sedan. Mycket positivt är att utvecklingen i Guangdong går mot kollektiva förhandlingar om löner och andra arbetsvillkor på fabriker. Swedwatch fortsätter att bevaka utvecklingen i den kinesiska leksaksindustrin.

Bakgrund

Första gången Swedwatch granskade leksaksbranschen var 2004 med rapporten *Billig, snabb och lydig*. En uppföljning gjordes 2005 och 2009 besökte Swedwatch fabriker en tredje gång. Granskningen resulterade i rapporten *Reviewing Santa's workshop*. Den visade förbättringar på flera punkter i de fyra fabriker som Swedwatch granskade första gången 2004. Arbetstiderna var generellt avsevärt kortare, fabriker gav skriftliga anställningskontrakt, rätt övertidsersättning samt tecknade försäkringar för de anställda. Även om det är mycket som tyder på att den lägre arbetstiden till stor del kan ha berott på den ekonomiska krisen och den vikande ordergången som följde 2009, så var resultatet överlag positivt. Dock var det en ny fabrik som undersöktes, som tillverkade träleksaker till Brio, där undermåliga arbetsvillkor uppdagades på flera punkter.

Det visade sig vidare att de anställda inte hade några kanaler till medbestämmande på några av fabriker och många fabriksledare uttryckte frustration över minskade marginaler, trots ökade krav på bättre arbetsvillkor.

Swedwatches, Fair Trade Centers och Sveriges konsumenters slutsats var att det framför allt krävs att företagen förändrar sina inköpsvillkor så att dessa inte motarbetar de etiska kraven samt att de anställda måste involveras i arbetet för att komplettera de sociala revisionerna. Vidare formulerades rekommendationer om att införa levnadslön, verka för demokratiskt valda arbetarrepresentanter, införa utbildningar och ökad information till de anställda och självklart åtgärda de bristfälliga arbetsvillkor som uppdagats. Swedwatch, Fair Trade Center och Sveriges konsumenter riktade även rekommendationer till ICTI CARE som är leksaksindustrins branschinitiativ för att kontrollera rimliga arbetsvillkor i leksaksfabriker.

---

¹ [Shielding Labour Rights Violations in the ICTI Certification System, http://sacom.hk/archives/825](http://sacom.hk/archives/825)

Samtidigt som rapporten *Reviewing Santa's workshop* publicerades offentliggjordes även den avtalsuppföljning av leksaker- och hobbyinköp som Upphandlingsbolaget Göteborg lät Swedwatch genomföra. Swedwatches uppdrag gick ut på att undersöka huruvida Göteborgs sociala krav följts nedåt i ledet och om arbetsvillkoren i fabriker i Kina uppfyllde kraven. Stickprovsinspektionerna visade på flera brister, både gällande att avtalsleverantörerna Lekolar, ABA-Skol och Corporate Express inte hade rutiner för att se till att kraven följdes nedåt i ledet, samt i brister gentemot kraven på rimliga arbetsvillkor i fabriker.

Lägesrapport 2011

Metodik

Den 24 februari 2011 bjöd Swedwatch in samtliga berörda företag, ICTI CARE och SACOM till ett rundabordssamtal för att följa upp vad samtliga parter vidtagit för åtgärder sedan december 2009. SACOM (Students and Scholars Against Corporate Misbehavior) är en ideell organisation som verkar för förbättrade villkor för migrantarbetare inom leksaks- och IT-industrin i Kina. Organisationen har genomfört flera undersökningar av arbetsvillkoren i leksaksfabriker i Guangdong-provinsen i Kina, senast i februari 2011.² ICTI CARE är leksaksindustrins branschinitiativ.³

På mötet deltog representanter för Brio, Top-Toy, Lekolar och ABA-Skol. Dagen efter träffade Swedwatch även representanter för ICA och Åhléns tillsammans med Debby Chan från SACOM. Informationen i denna uppföljningsrapport bygger till stora delar på information som framkommit på dessa två möten. Samtliga berörda företag har fått ta del av rapporten och tillfälle att korrigera eventuella sakfel innan publicering. Swedwatch har inte haft möjlighet att återbesöka fabriker och kontrollera arbetsvillkoren på plats.

Förbättrande åtgärder till följd av Swedwatches kritik

Företagen menar att de genomfört konkreta åtgärder till följd av kritiken i 2009 års rapport. Flera har stärkt sin kompetens hos dem som reviderar deras sociala krav och hävdar att de utökat sin närvaro på den kinesiska marknaden. ICA har bland annat infört nya rutiner för att kontrollera eventuellt okända underleverantörer, genom att även tillfråga anställda om de känner till några sådana arrangemang. Tidigare har endast ledningen tillfrågats om förekomsten av underleverantörer.

Brio som köpte från den leverantör som hade sämst villkor enligt Swedwatches granskning 2009, redogjorde för flera konkreta insatser för att förbättra arbetsvillkoren på denna fabrik. Då Brio köper närmare 100 % av denna fabriks tillverkning har företaget mycket stort inflytande. Förutom att komma tillrätta med efterföljande av lagen gällande anställningskontrakt, hälsa och säkerhet, försäkringar och arbetstider har Brio bland annat lätit genomföra utbildningar för fabriksledning och anställda och startat en hälso- och säkerhetskommitté med deltagare från de anställda i tillverkningen och ledningen.⁴

Brio har gjort liknande satsningar på de tre andra fabriker där de låter tillverka sina egna märkesvaror. Däremot har företaget satsat betydligt mindre på de omkring 140 leverantörer som företaget köper ifrån till sitt Scanditoy-sortiment. Här förlitar man sig i hög grad på ICTI CAREs kontroller. Brios kontroll går främst ut på att kontrollera att fabriker har genomgått ICTI CAREs revisioner och har giltiga certifikat som visar detta.⁵

Återstående problem

Arbetstider som bryter mot lagen

Ett återkommande problem i leksaksindustrin är den omfattande arbetstiden i högsäsong. Arbetstiderna är ofta långt över vad den kinesiska lagstiftningen tillåter: 40 timmars arbetsvecka samt maximalt 36 timmars overtid per månad, vilket betyder maximalt 49 timmars arbetsveckor. Både ICTI CARE och samtliga enskilda företag som Swedwatch varit i kontakt med bekräftar detta. Istället för att de etiska kraven egentligen förmått minska

² [Shielding Labour Rights Violations in the ICTI Certification System, http://sacom.hk/archives/825](http://sacom.hk/archives/825)

³ <http://www.icti-care.org/foundation.html>

⁴ Information från Göran Kullberg, kvalitetschef på Brio, under rundabordssamtal 2011-02-24.

⁵ Information från Göran Kullberg, kvalitetschef på Brio, under rundabordssamtal 2011-02-24.

övertidsarbetet, finns det flera signaler på att det förekommer utbrett fusk med tidsrapporteringen.⁶ ICTI CARE har sedan 2009 infört en ny policy, som de kallar *Continuous Improvement Process* (CIP), med motiveringen att komma åt övertidsproblemet.⁷ Förutsatt att fabriker är transparenta gällande deras nuvarande arbetstidsbestämmelser och att de inte har några anmälningar sedan tidigare går CIP ut på att tillåta fabriker att under en övergångsperiod ha mer övertid än lagen föreskriver. Fabriker måste utlova att få ner arbetstiden till 66 timmar i veckan fram till 30 juni 2012; till dess kategoriseras de efter hur mycket arbetstid de rapporterar. Fabriker måste visa kontinuerliga förbättringar, annars riskerar de påföljder och till sist uteslutning ur ICTI CARE. SACOM, liksom den europeiska kampanjen *Stop Tying Around* som samlar organisationer i Rumänien, Tjeckien, Frankrike, Polen och Österrike, är mycket kritiska till CIP.⁸ Debby Chan på SACOM menar att det underminerar lagstiftningen. Hon tror inte heller att det minskar fusk med övertidsrapporteringen. Christian Ewert, ordförande och VD för ICTI CARE menar tvärtom att rapporteringen om delvis ökad arbetstid 2010 (jämfört med 2009) visat att transparensen ökat.

BRIO, Top-Toy, Åhléns och ICA hävdar alla att deras sociala krav utgår från kinesisk arbetstidslagstiftning och att det är det som gäller i praktiken när de kontrollerar arbetstiderna i sina revisioner.

Swedwatches kommentar:

Att som ICTI CARE gör, undanta kinesisk arbetstidslagstiftning och tillåta arbetstid över 66 timmar i veckan tills juni 2012 är inte rimligt. Speciellt med bakgrund att ICTI CARE inte har med arbetstagsansvar i organisationens beslutande organ. Det är med andra ord arbetsgivaren som ensidigt uttalar en policy att det är okej för arbetstagarerna att arbeta långt över vad lagen kräver.

Förvisso är det utbredda fusk med dubbel bokföring av arbetstid med mera ett stort problem, men det kan aldrig vara ett argument för att urholka lagen. Istället borde ICTI CARE försöka komma åt grundorsakerna till det stora behovet av extrema arbetstider, vilket delvis kan härledas till att köparna kräver för snabba ordrar till för låga priser.

Oklart om försäkringar tecknas för alla

Vid både Swedwatches och SACOMs undersökningar har det framkommit att arbetsgivarna ibland inte tecknar obligatoriska social- och pensionsförsäkringar för samtliga anställda.⁹ Enligt ICTI CARE beror det delvis på att de anställda migrantarbetarna, som kommer från andra provinser i Kina än där de arbetar, inte vill att arbetsgivaren drar den del som ska dras från deras lön.¹⁰ Detta beror i sin tur på att de migrantarbetarna hittills inte fått (eller att det varit extremt svårt att) ta med sin avsatta försäkring till sin hemprovins. Numera är detta problem åtgärdat enligt ICTI CARE och alla ska ha rätt att ta med sina avsatta försäkringspengar om man flyttar.¹¹ SACOM har vid flera undersökningar av ICTI CARE-certifierade fabriker sett att fabriker rapporterar ett mindre antal anställda än som i praktiken arbetar på fabriker, och att de korttidsanställda inte omfattas av samma försäkringar som övriga. ICTI CARE menar att de följer lagens krav på området.¹²

Swedwatches kommentar:

Det finns tillräckliga indikationer, inte minst i SACOMs senaste granskning från februari 2011, som visar att det behövs en kraftansamling hos både företagen och ICTI CARE i att se till att samtliga anställda omfattas av de obligatoriska sjuk-, olycksfalls- och pensionsförsäkringarna. Företagen och ICTI måste även bli mer vaksamma på att fabriksledningen eventuellt inte redogör för rätt antal anställda vid revisionerna.

Uppenbarligen behövs det även mer information till de anställda om deras rättigheter gällande försäkringarna och vilken nytta de har av dessa.

⁶ Se bl.a. Swedwatches rapport *Billig, snabb och lydig* från 2004, www.swedwatch.org/sv/rapporter/billig-snabb-och-lydig samt SACOM:s rapport *Shielding Labour Rights Violations in the ICTI Certification System*, <http://sacom.hk/archives/825> från februari 2011.

⁷ ICTI CARE, *ICP Continuous Improvement Process Summary*, www.icti-care.org/new-process-policies.html, nedladdat 2011-03-02.

⁸ *Stop tying around*, www.STOP-TOYing-around.org/start.asp?ID=242790, nedladdat 2011-03-02.

⁹ Se Swedwatches rapport *Reviewing Santa's Workshop*, <http://www.swedwatch.org/sites/www.swedwatch.org/files/rap-swedwatch-toys.pdf> samt SACOM:s rapport *Shielding Labour Rights Violations in the ICTI Certification System*, <http://sacom.hk/archives/825> från februari 2011.

¹⁰ Uppgifter från Christian Ewert, ICTI CARE, under rundabordssamtalet den 24 februari 2011.

¹¹ Uppgifter från Christian Ewert, ICTI CARE, under rundabordssamtalet den 24 februari 2011.

¹² Uppgifter under rundabordssamtalet den 24 februari 2011 av Debby Chan, SACOM respektive Christian Ewert, ICTI CARE.

Vad har företagen vidtagit för åtgärder?

Förändrade inköpsvillkor

Flera av företagen uppgav att det går att planera inköpen bättre på alla standardkomponenter och den del av sortimentet som är detsamma från år till år. Däremot är det enligt företagen mycket svårt att göra långsiktiga beställningar på trendkänsliga leksaker. Alla var dock överens om att långsiktiga relationer med färre leverantörer ökar möjligheterna till bättre planering och jämnare fördelning av beställningar. Företagen menade att de försöker jobba åt det hållet, men det är än så länge inte något man börjat mäta och redovisa.

Åhléns uppger att man använder ett stödsystem för att generera automatiska inköp av stapelvaror, för att på så sätt utjämna orderflödet över året.

Brio har år 2011 valt att lägga sin order på standardkomponenter till sina järnvägsset i mars istället för i maj för att på så sätt möjliggöra för sin underleverantör att bättre planera produktionen. Brio uppger också att man under det senaste året har fört diskussioner med sina största underleverantörer om vikten av att behålla en jämnare personalstyrka under året.

ICA har sedan 2009 genomfört utbildningar för flera av sina leverantörer både i egen regi samt i samarbete med *The Business Social Compliance Initiative* (BSCI). Dock har dessa endast riktat sig till fabriksledningarna och man har inga uttalade mål om att införa utbildningar för de fabriksanställda.

Även Åhléns meddelade att företaget sedan 2010 är medlemmar i BSCI och menade att detta hjälpt mycket på så vis att de kan effektivisera uppföljningsarbetet och lära av andra, inte minst i det nätverk som finns av svenska medlemsföretag i BSCI.

ICTI CARE hävdade att de inom 2011 ska börja redogöra mer vad köparna vidtar för åtgärder och att de försöker få köparna att förstå att de måste arbeta tillsammans med leverantörerna för att dessa ska kunna genomföra förbättringar. Bland annat planerar ICTI att genomföra utbildningar för köparna.

Swedwatches kommentar:

Det behövs uppenbarligen mer arbete kring detta nyckelområde. Ett sätt att öka företagets och ICTIs ansträngningar kan vara att man utvecklar sätt att mäta och rapportera inköpsprocesser i förhållande till arbetsvillkor i allmänhet och overtidsarbete i synnerhet. Till exempel fakta om i hur hög grad företagen rör sig mot mer långsiktiga relationer med färre leverantörer, i hur hög grad de lägger ut produktionen på hela året och om de genomfört kapacitetshöjande projekt med några leverantörer med mera. Idag saknas sådana uppgifter helt.

Kravet på demokratiskt valda arbetarrepresentanter på fabriksnivå

ICTI CARE meddelar att de noggrant följer den politiska utvecklingen i Guangdong på detta område. Redan idag finns det utrymme att välja egna representanter, och man kontrollerar också att så sker. Men att dessa klubbar ska kunna förhandla kollektiva kontrakt om arbetsvillkoren på fabriken är fortfarande kontroversiellt. Christian Ewert från ICTI CARE informerade dock på mötet den 24 februari om att Guangdong's provinsregering gått ut med att anställda ska få medverka i förhandlingar om avtal om löner och andra arbetsvillkor från och med februari 2011. Detta rapporterade bland annat *South China Morning Post* den 15 januari 2011.¹³ Bakgrunden till initiativet är det ökade antalet öppna konflikter på arbetsmarknaden och argumentet från politikernas sida är att det behövs en mer ordnad förhandlingsmöjlighet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Arbetsgivarna i Guangdong är dock öppet kritiska till förslaget och dessa varnar för att följden blir att Guangdong inte längre kan konkurrera med låga löner och att man därmed befarar nedläggning av fabriker i regionen.

Enligt Top-Toy så kontrollerar företaget vid sina sociala revisioner att arbetstagarna fått välja sina egna representanter, i enlighet med kinesisk lagstiftning. Detta görs både genom att kontrollera dokumentation och genom att intervjua anställda och arbetarrepresentanterna.¹⁴ Samma rutin genomförs inom ramen för ICTI CARE.

¹³ South China Morning Post, "Collective wage bargaining plan to start next month", den 15 januari 2011.

¹⁴ E-post till Swedwatch från Liselotte Carlsen, Group Sustainability Manager, TOP-TOY, 2011-03-05.

På två ICTI-certifierade fabriker som tidigare kritiserats av SACOM (i en rapport från 2009) finns det numera, enligt SACOM, genuint valda arbetstagar-representanter. SACOM understryker vikten av att detta exempel följs även i övriga ICTI-certifierade fabriker. ICTI menar att man i dessa fabriker också har börjat ta vissa steg mot kollektivavtal avseende arbetsförhållanden. Dessa exempel avser dock inte någon av de svenska företagens leverantörer.

Swedwatches kommentar:

Det är mycket positivt att Guangdongs politiker nu driver på för kollektiva förhandlingar om löner och andra arbetsvillkor på fabrikerna i provinsen. Företagen samt ICTI CARE måste vara pådrivande i att stödja denna utveckling, både genom lobbying och i praktiken i sina samtal med och sociala revisioner hos sina leverantörer i provinsen.

Här finns en verklig potential till att gå före och visa hur kollektiva förhandlingar kan leda till förbättrade arbetsvillkor i leksakstillverkningen. Det är oerhört viktigt att köparna stannar kvar och snarare ökar beställningar hos de fabriker som inför verkliga förhandlingar!

Ökad information till fabriksanställda

Sedan december 2009 har ICTI CARE genom ett samarbete med den tyska organisationen GTZ satsat på att de anställda i fabrikerna ska känna till ICTIs krav samt att de ska veta var de kan vända sig om dessa krav inte följs av arbetsgivaren. Hittills har 600 000 informationskort delats ut på 900 fabriker i Guangdong provinsen. Den hjälptelefonlinje som startat, bemannad med personal från en lokal organisation, har fått ta emot 1 000 samtal

sedan den startade i april 2010. De flesta samtalen handlar om svarigheter att säga upp sig, om hjälp att räkna ut sin övertidsersättning samt om illegala avskedanden vid lågsäsong. De klagomål som den lokala organisation som bemannar den heta linjen tycker är särskilt allvarliga rapporteras omedelbart till ICTI CARE. 150 fall har rapporterats sedan starten i april.

ICTI CARE har även tagit fram tre korta informationsfilmer om hälsa- och säkerhet, arbetslagstiftningen samt klagomålsmekanismen. ICTI CARE ska kontrollera att både informationskortet och filmerna distribueras och visas på fabrikerna när de genomför sina revisioner. ICTI CARE har även börjat genomföra olika träningsprogram, bl a managementträning, produktivitetsträning och så kallade Train the trainer-program som riktar sig till arbetare. Den sistnämnda utbildningen är ett samarbete med GTZ.

Brio har genomfört vissa utbildningar som även riktat sig till de anställda (hos sina märkesvaruleverantörer). Inga av de övriga enskilda företagen har gjort någon satsning för att informera de anställda på egen hand, men de visade stort intresse för ICTIs initiativ och det kom upp idéer om hur företagen kunde uppmuntra och förstärka initiativet hos sina leverantörsfabriker.

Swedwatches kommentar:

Top-Toy, Brio, Åhléns och ICA bör använda sig av ICTIs utbildningsmaterial (informationskortet samt informationsfilmerna med mera) och se till att dessa sprids hos leverantörerna. Inte minst finns det säkert många initiativ att ta för att de anställda verkligen ska känna till klagomålsmöjligheten och hjälp-telefonlinjen. Det finns nu ett gyllene tillfälle att satsa på mer utbildning för utbildare i samma anda som ICTI CARE påbörjat. Allt detta bör göras i samarbete med professionella NGOer och experter i Kina och/eller Hong kong.

Införande av levnadslön

Ett genomgående problem inom leksakstillverkningen i Kina är de olagligt långa arbetstiderna, arbetsdagar på 10-14 timmar är inte ovanligt i högsäsong. Både arbetsgivare och arbetstagar vittnar om att de anställda "vill" arbeta övertid, men orsaken är för de anställda starkt förknippad med den låga baslönen. Enligt SACOM ligger de minimilöner som den kinesiska staten fastställer och som är de som fabriksägarna till övervägande del följer, ofta

långt under arbetarnas utgiftsnivåer.¹⁵ En levnadslön ska täcka basbehov som mat, skolavgifter, husrum och ett litet sparande för en familj.

Samtliga företag och ICTI CARE uttryckte tvivel mot möjligheten att införa levnadslön. ICTI CARE koncentrerar sig på att fabrikena följer de lagliga kraven och betalar korrekt övertidsersättning. Dock fanns det ett intresse både från Brio, Top-Toy, ICA och Åhléns att veta mer om vad en rimlig lön i Guangdong är och man var överens om att ett sätt att kunna börja jobba med frågan var att väcka frågan i sammanslutningar som BSCI och ICTI.

Swedwatches kommentar:

Företagen bör trycka på för att ICTI CARE och BSCI genomför pilotstudier på en del fabriker kring levnadslön. Istället för att fastna i att man exakt ska bestämma vad en levnadslönenivå är och kräva detta hos leverantörerna, kan ett sätt vara att som köpare öppna upp för diskussioner med sina leverantörer om att man stödjer högre löner än minimilöner (som ofta ligger långt under vad kostnaden är för basbehoven i olika regioner).

Inkluderande av ILO:s kärnkonventioner

Brio och Top-Toy använder sig båda av ICTI CARE:s uppförandekod som sin egen när de ställer krav på tillverkningen av deras leksaker. 2009 saknade dock ICTI CARE:s uppförandekod fortfarande referenser till flera av ILO:s grundläggande konventioner om arbetsrätt. Därmed brast även Brios och Top-Toys uppförandekoder i detta avseende, vilket var något som Swedwatch kritiserade i december 2009.

I december 2010 reviderades ICTI CARE:s uppförandekod och referenser till ytterligare tre kärnkonventioner inkluderades (nr 29 om tvängs- eller obligatoriskt arbete, nr 111 om diskriminering vid anställning och yrkesutövning och nr 100 om lika lön för kvinnor och män). Kärnkonventionerna gällande barnarbete (nr 138 om minimialder för arbete och nr 182 om förbud mot de värsta formerna av barnarbete) fanns med sedan tidigare.

Dock saknas fortfarande referenser till kärnkonventionerna om rätten till föreningsfrihet (nr 87) och den kollektiva förhandlingsrätten (nr 98). Enligt Christian Ewert beror det på att ICTI CARE valt att avvakta utvecklingen av lagstiftningen i Kina kring dessa rättigheter.

ICTI CARE har inte heller inkluderat kärnkonvention nr 105 ännu, om avskaffande av tvångsarbete. Däremot har man valt att lägga in en referens till ILO:s konvention nr 14 om rätten till en dags ledighet per arbetsvecka.

Swedwatches kommentar:

Swedwatch kan ha viss förståelse för ICTI CARE:s försiktighet med att införa krav på samtliga ILO:s kärnkonventioner, på så vis att rätten till förhandlingsfrihet fortfarande strider mot Kinas lagstiftning. ICTI CARE menar vidare att de lobbar gentemot Kinas regering om att man vill se en förändring mot fri föreningsrätt och rätten till kollektiva förhandlingar, vilket är mycket lovvärt och viktigt.

Mot det står argumentet att samtliga uppförandekoder numera i allt högre grad har sin grund i ILOs kärnkonventioner, vilket medför ett sammantaget tryck på Kinas regering i frågan. Etiska uppförandekoder bör också vara just en samling krav som visar på ett etiskt ställningstagande och att undvika att ställa krav på just det mest känsliga och grundläggande i arbetsrätt är att ge vika för Kinas kränkning av mänskliga rättigheter på ett otillbörligt sätt.

Ett tredje argument gällande speciellt rätten till kollektiva förhandlingar (nr 98) är att det faktiskt finns viss grund för detta krav i kinesisk lagstiftning. Det gör det desto viktigare att företag och branschinitiativ driver den frågan extra kraftfullt just nu.¹⁶

Utökad information till konsumenterna

Flera av företagen har förbättrat sin information till konsumenterna sedan 2009. Till exempel har Top-Toy låtit publicera sina första hållbarhetsrapporter 2010, till stor del på grund av en ny lagstiftning i Danmark som innebär att det är obligatoriskt att ange i sin årsredovisning om man har upprättat en hållbarhetsredovisning. Brio har

¹⁵ Uppgifter från Debby Chan, projektansvarig och researcher SACOM, 2011-02-24.

¹⁶ Detta var något som även Han Dong Fang, känd människorättskämpa från China Labour Bulletin, påtalade till ICTI CARE på den konferens Swedwatch, Sveriges konsumenter och Fair Trade Center arrangerade i december 2009.

under 2010 beslutat att upprätta en hållbarhetsredovisning avseende 2011. Redovisningen kommer att kommuniceras externt.¹⁷

Det är dock fortfarande omöjligt att detaljerat följa hur dessa företag egentligen lever upp till sina koder och hur de graderar olika leverantörer samt följa hur utvecklingen går över tid. Brio och Top-Toy hävdar dock att det är ambitionen på sikt. Top-Toy äger både BR-leksaker och Toys R Us i Norden; ändå kan inte svenska konsumenter få någon information om företagets etikarbete på varken BR-leksakers eller Toys R Us hemsidor, utan man måste gå via Top-Toy. Top-Toys representant försäkrade att det skulle ändras och förbättras snarast.

ICA har gjort hållbarhetsrapportering sedan 1995. Idag ska intressenter kunna följa hur deras arbete med socialt ansvar utvecklas hos leverantörerna. Åhléns hade planer på att påbörja arbetet med hållbarhetsrapportering 2009 och en första rapport ska komma ut i juni 2011.

Även ICTI CARE har utlovat mer transparens och redovisning. Under 2011 ska ICTI CARE publicera de första rapporterna med statistik över vad ICTI CARE:s kontroller visat så att man ska kunna utläsa trender över efterföljelse eller brister mot koden.

Swedwatches kommentar:

Swedwatch ser mycket positivt på att flera av företagen förbättrat sin kommunikation sedan 2009, dock återstår det att redovisningen får en detaljnivå så att konsumenter och andra intressenter verkligen kan utläsa hur leverantörerna uppfyller åtagandena och rör sig mot bättre villkor för de anställda i leksaksfabrikerna. Här är ICA bäst av de undersökta företagen, medan Åhléns ligger efter då företaget ännu inte publicerat sin första hållbarhetsredovisning. Swedwatch välkomnar ICTI CARE:s löften om ökad rapportering och hoppas att detta löfte ska infrias inom utsatt tid. Viktigt är även att köparna involveras i att rapportera om sina åtaganden i ICTI CARE.

Offentlig upphandling: Lekolar och ABA-Skol

Lekolar meddelade att de förutom ansträngningar att förbättra arbetsvillkoren hos den specifika leverantör som kritiserades i 2009 års rapport infört flera strukturella förändringar kring sitt CSR-arbete. Företaget satsar nu på att öppna ett kontor i Shanghai där en person även kommer ha direkt ansvar för att följa upp de sociala kraven. Sedan januari 2011 har företaget en heltidsanställd i Sverige att följa upp de sociala kraven.

ABA-Skol har sedan 2010 infört sin egen uppförandekod och låtit översätta den till engelska och kinesiska. Man uppmanar också leverantören att kontakta och meddela ABA-Skol vid frågor om eller svårigheter att följa kraven. ABA-Skols leverantörer är dock alltid mellanhänder vilket gör att man har en utmaning i att känna till var och hur produktionen verkligen går till.

Lekolar har haft en uppförandekod sedan medlemskapet i ICTI CARE 2007. Koden är översatt till både engelska och mandarin och skickas alltid ut till alla Lekolars underleverantörer. Lekolar genomför också utbildningar genom sitt medlemskap i den norska flerpartsorganisationen *Initiativ for Etisk handel*.

Både Lekolar och ABA-Skol påpekade att de ofta har större möjligheter än återförsäljarna på den privata marknaden att bättre planera sina inköp med sina leverantörer eftersom man köper ett jämnare sortiment (ofta samma standard material och leksaker som köps in till t ex daghem och skolor).

Swedwatches kommentar:

Det är uppenbart att de företag som säljer till offentlig upphandling ofta ligger efter den privata sektorn inom leksaker. Företagen i denna bransch måste därför snabbt försöka lära av de andra företagen och direkt göra satsningar på att integrera CSR-kraven med inköpsvillkoren samt att nå ut med information till de anställda i tillverkningen.

Det är bra om både Lekolar och ABA-Skol också utnyttjar ICTI CARE:s material med information till de anställda och sprider möjligheten till klagomålsmekanism och utbildning för utbildare på fabriken man jobbar med.

---

¹⁷ Detta var något som även Han Dong Fang, känd människorättskämp från China Labour Bulletin, påtalade till ICTI CARE på den konferens Swedwatch, Sveriges konsumenter och Fair Trade Center arrangerade i december 2009.

Rapporter publicerade av Swedwatch

38. Passive observers or active defenders of human rights? (2010)
37. Konfliktmineraler i våra mobiler (Voices from the inside) (2010)
36. Namibias uran bakom svensk kärnkraft (2010)
35. Etik för dyrt för svenska kaffebolag (2010).
34. Mer kött och soja - mindre regnskog (2010).
33. Olaglig övertid i mobilfabriker (2009).
32. Skoföretag har dålig kontroll på miljön (2009).
31. Hårt arbete bakom barnens julklappar (2009).
30. Vägar till ett bättre arbetsliv (2009).
29. Oädel handel: En rapport om import av tropiskt trä (2009).
28. Out of Control: E-waste trade flows from the EU to developing countries (2009)
27. En brännande fråga: Hur hållbar är den etanol som importeras till Sverige? (2009)
26. En exkluderande resa: En granskning av turismens effekter i Thailand och Brasilien (2008)
25. Ett kaffe som märks: Vilka effekter har certifieringar för kaffeodlare? (2008)
24. Illegal Ground: Assa Abloy's business in occupied Palestinian territory (2008)
23. Den blinda klädimporten: Miljöeffekter från produktionen av kläder (2008)
22. Silenced to Deliver: Mobile phone manufacturing in China and the Philippines (2008)
21. Utveckling på vems villkor? Skanskas verksamhet i ecuadorianska Amazonas (2008)
20. Risky Business. The Lundin Group's involvement in the Tenke Fungurume Mining project in the Democratic Republic of Congo (2008)
19. Improving Working Conditions at Chinese Natural Stone Companies (2008)
18. Powering the Mobile World. Cobalt production for batteries in the DR Congo and Zambia (2007)
17. Svenska textilier – ren vinst, smutsig produktion (2007)
16. Vita rockar och vassa saxar. En rapport om landstingens brist på etiska inköp (2007)
15. Bristande miljö – och etikkontroll. En rapport om Clas Ohlsons och Biltemas inköp (2006)
14. Arbetarnas situation på varven i Kina (2006)
13. Sandvik och Freeport – Två företag i konflikten om Papua (2006)
12. Chokladens mörka hemlighet. Om arbetsvillkoren på kakaoodlingarna i Västafrika (2006)
11. The Price of Oil. Nordic participation in environmental violations in Oil and Gas development on Sakhalin in Russia (2006)
10. Kaffe från Brasilien – en bitter smak av orättvisa (2005)
9. Expansion i låglöneländer med etiska risker – Assa Abloy i Rumänien och Mexiko (2005)
8. Lång väg till rättigheter – Trelleborgs försök att hindra en fackförening på Sri Lanka (2005)
7. En vara bland andra? – migrantarbetarnas situation och svenska företag i Saudiarabien (2005)
6. Handelskug med bristande etik – en rapport om Clas Ohlsons inköp i Kina (2005)
5. Swedish pulp in Brazil – The case of Veracel (2005)
4. Människor och miljö i fruktindustrin – två fallstudier från Chile och Sydafrika (2005)
3. Billig, snabb och lydig – en rapport om kinesiska leksaksarbetare och företagens ansvar (2004)
2. Svensk handel med Burma (2004)
1. Fallstudie om pappersmasseproduktion i Indonesien (2003)

Rapporterna kan laddas ner på www.swedwatch.org